[2023] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1: 2023 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 817

ਕੇਸ ਵੇਰਵੇ

ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ

ਬਨਾਮ

ਆਰ.ਆਰ. ਕਿਸ਼ੋਰ

(2007 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 377)

ਸਤੰਬਰ 11, 2023

[ਸੰਜੇ ਕਿਸ਼ਨ ਕੌਲ, ਸੰਜੀਵ ਖੰਨਾ, ਅਭੈ ਐਸ ਓਕਾ, ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ ਅਤੇ ਜੇਕੇ ਮਹੇਸ਼ਵਰੀ, ਜੇ.ਜੇ.)

ਸਿਰਲੇਖ

ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਮੁੱਦੇ:

ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 (ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ) ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਤਹਿਤ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1988 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੀਨੀਅਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਰੋਧਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਛੋਟ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਸੀ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਠਿਆ ਸੀ।

ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਉਠੇ: ਕੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ; ਕੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ

ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 (ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ) - ਧਾਰਾ 6 ਏ - ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ - ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ।

ਆਯੋਜਿਤ : ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਲਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ - ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1988 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ - ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵੀ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲਦੀ ਹੈ। ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਿਰਫ ਸੀਨੀਅਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ - ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 23 ਅਤੇ 24]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਆਰਟੀਕਲ 20 - ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।

ਆਯੋਜਿਤ:ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਜਾਂ ਅਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 - ਧਾਰਾ 6ਏ - ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ - ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ - ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਧਾਰਾ 13 (2) ਅਤੇ ਭਾਗ 3।

ਆਯੋਜਿਤ: ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-3 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਲਾਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਅਮਲ ਹੋਵੇਗਾ - ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਭਾਵ 11.09.2003 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 43]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਆਰਟੀਕਲ 20 (1) - ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ - ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ.

ਆਯੋਜਿਤ:ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦੋ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਸਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਸਿਵਲ ਦੇਣਦਾਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ

ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੁਰਮ ਲਈ ਸਜ਼ਾ, ਭਾਵੇਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਤੋਂ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ - ਇਹ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭੇਦਭਾਵ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੁਣੌਤੀ ਯੋਗ ਹੈ - ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ। [ਪਾਰਸ 27 ਅਤੇ 28]

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ - ਆਰਟੀਕਲ 13 - ਸ਼ਬਦ "ਅਯੋਗ" - ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਅਰਥ।

ਆਯੋਜਿਤ:ਧਾਰਾ 13 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਭਾਗ-3 ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਅਸੰਤੁਲਿਤਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 13 (2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਗ-3 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ - ਧਾਰਾ 13 (2) ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ - ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ - "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 1951 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਨਾਨ-ਐਸਟ', 'ਵਾਇਡ ਐਬਇਨੀਓ', 'ਅਜੇ ਵੀ ਜਨਮ' ਅਤੇ 'ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ'। [ਪੈਰਾ 41]

ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (2014) 8 ਐਸਸੀਸੀ 682: [2014] 6 ਐਸਸੀਆਰ 873 - ਸਪਸ਼ਟ ਐਡੀ.

ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਬਨਾਮ ਕੇਸ਼ਾਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਵੀ. ਬੰਬਈ ਰਾਜ [1951] ਐਸਸੀਆਰ 228; ਬਹਿਰਾਮ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਪੇਸਿਕਾਕਾ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ [1955] 1 ਐਸਸੀਆਰ 613; ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਵੀ. ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [1953] ਐਸਸੀਆਰ 1188; ਮਣੀਪੁਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ। v. ਸੁਰਜਾਕੁਮਾਰ ਓਕਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ। 2022

ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 130; ਮਹਿੰਦਰ ਲਾਲ ਜੈਨੀ ਬਨਾਮ ਮਹੇਂਦਰ ਲਾਲ ਜੈਨੀ ਵੀ. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਏਆਈਆਰ 1963 ਐਸਸੀ 1019: [1963] 1 ਬੇਨਤੀ ਐਸਸੀਆਰ 912; ਦੀਪ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਦੀਪ ਚੰਦ ਵਿ. ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [1959] 2 ਐਸਸੀਆਰ ਬੇਨਤੀ 8 ਅਤੇ ਐਮ.ਪੀ.ਵੀ. ਸੁੰਦਰਾਮੀਅਰ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਵੀ. ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ [1958] ਐਸਸੀਆਰ 1422 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [1964] 4 ਐਸਸੀਆਰ 630; ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਸੁਕੁਮਾਰ ਪਾਈਨ [1966] 2 ਐਸਸੀਆਰ 34; ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (1969) 1 ਐਸਸੀਸੀ 475 : [1969] 3 ਐਸਸੀਆਰ 447; ਆਈ.ਸੀ. ਗੋਲਕਨਾਥ ਅਤੇ ਹੋਰ। 5. ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਏ.ਐਨ.ਆਰ. [1967] 2 ਐਸਸੀਆਰ 762; ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਈਸੀਆਈਐਲ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬੀ ਕਰੁਣਾਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰ (1993) 4 ਐਸਸੀਸੀ 727: [1993] 2 ਬੇਨਤੀ ਐਸਸੀਆਰ 576; ਐਮ.ਏ. ਮੂਰਤੀ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਏ. ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (2003) 7 ਐਸਸੀਸੀ 517 : [2003] 3 ਬੇਨਤੀ ਐਸਸੀਆਰ 327; ਏ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਸੀ.ਐਚ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (2004) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 551: [2004] 2 ਬੇਨਤੀ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 759; ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (2014) 3 ਐਸਸੀਸੀ 92 : [2014] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1; ਐਚ.ਐਨ. ਰਿਸ਼ਬੁਦ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ [1955] 1 ਐਸਸੀਆਰ 1150; ਫਰਟੀਕੋ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਐਂਡ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਅਤੇ ਹੋਰ (2021) 2 ਐਸਸੀਸੀ 525: [2020] 12 ਐਸਸੀਆਰ 956; ਰਤੀਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹੋਰ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2013) 12 ਐਸਸੀਸੀ 316 : [2013] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1003; ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕੁਪੂਸਵਾਮੀ ਗੌਂਡਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਏਆਈਆਰ 1987 ਐਸਸੀ 1354: [1987] 2 ਐਸਸੀਆਰ 295; ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ (1973) 1 ਐਸਸੀਸੀ 726: [1973] 3 ਐਸਸੀਆਰ 477; ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ. ਯੂ.ਪੀ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜ (1997) 5 ਐਸਸੀਸੀ 201: [1997] 3 SCR 269; ਸਹਾਇਕ ਆਬਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਕੋਟਾਯਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਸਥੱਪਨ ਚੇਰੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ 2021 (10) ਸਕੇਲ 308; ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਆਲ ਦੇਵੜਾ ਬਨਾਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ (1994) 1 ਐਸਸੀਸੀ 103; ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (2018) 17 ਐਸਸੀਸੀ 627 : [2018] 9 ਐਸਸੀਆਰ 1006; ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਵੀ. ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2020) 3 ਐਸਸੀਸੀ 321: [2019] 2 ਐਸਸੀਆਰ 707; ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1953) 2 ਐਸਸੀਸੀ 111: [1954] ਐਸਸੀਆਰ 1098; ਟੀ ਬਰਾਏ ਬਨਾਮ ਹੈਨਰੀ ਆਹ ਹੋਏ, (1983) 1 ਐਸਸੀਸੀ 177: [1983] 1 ਐਸਸੀਆਰ 905; ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ (2005) 3 ਐਸਸੀਸੀ 551 : [2005] 1 ਐਸਸੀਆਰ 1019; ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਫ ਐਨ ਬਲਸਾਰਾ [1951] 1 ਐਸਸੀਆਰ 682; ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਹੋਰ। ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ (1998) 1 ਐਸਸੀਸੀ 226: [1997] 6 ਬੇਨਤੀ ਐਸਸੀਆਰ 595; ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਸਕੇ ਘੋਸ਼ [1963] 2 ਐਸਸੀਆਰ 111; ਰਤਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਤਨ ਲਾਲ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [1964] 7 ਐਸਸੀਆਰ 676; ਜੀ.ਪੀ. ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ) (1979) 2 ਐਸਸੀਸੀ 593: [1979] 2 ਐੱਸਸੀਆਰ816;

ਸੋਨੀ ਦੇਵਰਾਜਭਾਈ ਬਾਬੂਭਾਈ ਬਨਾਮ ਸੋਨੀ ਦੇਵਰਾਜਭਾਈ ਬਨਾਮ। ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (1991) 4 ਐਸਸੀਸੀ 298 : [1991] 3 ਐਸਸੀਆਰ 812; ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਕਿਓਰਿਟੀਜ਼ ਐਂਡ ਐਕਸਚੇਂਜ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਅਜੇ ਅਗਰਵਾਲ (2010) 3 ਐਸਸੀਸੀ 765: [2010] 3 ਐਸਸੀਆਰ 70 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ.

ਹਾਪਟ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਯੂਟਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕ 110 ਯੂਐਸ 574 (1884); ਡੰਕਨ ਬਨਾਮ ਡੰਕਨ ਵੀ. ਸਟੇਟ 152 ਯੂਐਸ 377 (1894); ਗਿਬਸਨ ਬਨਾਮ ਗਿਬਸਨ ਵੀ. ਮਿਸੀਸਿਪੀ 162 ਯੂਐਸ 565 (1896); ਥਾਮਸਨ ਬਨਾਮ ਮਿਸੌਰੀ ਰਾਜ 171 ਯੂਐਸ 380 (1898); ਜੌਹਨ ਮੈਲੇਟ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰੀ ਕੈਰੋਲੀਨਾ ਰਾਜ 181 ਯੂਐਸ 589 (1901); ਜੌਨ ਰੂਨੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰੀ ਡਕੋਟਾ ਰਾਜ 196 ਯੂਐਸ 319 (1905); ਬੀਜ਼ਲ ਬਨਾਮ ਬੀਜ਼ਲ ਵੀ. ਓਹੀਓ ਚੈਟਫੀਲਡ ਰਾਜ 269 ਯੂਐਸ 167 (1925); ਡੋਬਰਟ ਵੀ. ਫਲੋਰੀਡਾ 432 ਯੂਐਸ 282 (1977); ਸਮਿਥ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੀ. ਡੋ ਏਟ ਅਲ 538 ਯੂਐਸ 84 (2003); ਕੈਸਰ ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਬੋਨਜੋਰਨੇ 494 ਯੂਐਸ 827 (1990); ਫਿਲਿਪਸ ਬਨਾਮ ਆਇਰ (1870) ਐਲਆਰ 6 ਕਿਊਬੀ 1 ਅਤੇ ਕੈਲਡਰ ਵੀ. ਬੁੱਲ 1 ਐਲ ਐਡ 648 : 3 ਯੂਐਸ (3 ਡੱਲ) 386 (1798) - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਵਿਵਾਦਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕੇਸ ਦੇ ਹੋਰ ਵੇਰਵੇ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2007 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 377

2006 ਦੇ ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ.ਆਰ. ਨੰਬਰ 366 ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 05.10.2006 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਨਾਲ

2023 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 2763।

ਦਿੱਖ:

ਰਾਜੂ, ਅਰਵਿੰਦ ਦਾਤਾਰ, ਅਮਿਤ ਦੇਸਾਈ, ਅਰੁਣਾਭ ਚੌਧਰੀ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਅੰਕੁਰ ਤਲਵਾੜ, ਰਜਤ ਨਾਇਰ, ਆਸ਼ੂਤੋਸ਼ ਘਡੇ, ਸੈਰਿਕਾ ਐਸ ਰਾਜੂ, ਅੰਨਮ ਵੈਂਕਟੇਸ਼, ਕਾਨੂ ਅਗਰਵਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਯਸ਼ ਯੂ ਲਲਿਤ, ਨਕੁਲ ਚੇਂਗੱਪਾ ਕੇਕੇ, ਸ਼ਾਂਤਨੂ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਾਧਵ ਸਿੰਘਲ, ਪ੍ਰਤਿਊਸ਼ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਭੁਵਨ ਕਪੂਰ, ਏਕੇ ਸ਼ਰਮਾ, ਅੰਕੁਰ ਚਾਵਲਾ, ਭਾਨੂ ਸੂਦ, ਆਮਿਰ ਖਾਨ, ਸ਼ਿਵਮ ਟੰਡਨ, ਰਾਹੁਲ ਉਨੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਨ, ਪ੍ਰਣਵ ਦੇਸ਼, ਅਰੁਸ਼ ਮਟਲੋਟੀਆ, ਸਰਵੇਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਘੇਲ, ਕਲਿਆਣੀ ਲਾਲ, ਜਯੰਤ ਮੋਹਨ, ਮੋਹਿਤ ਗੁਪਤਾ, ਕਰਨ ਕੁਮਾਰ ਗੋਗਨਾ, ਅਕਸ਼ੈ ਸਾਹਨੀ, ਪੱਲਵੀ ਲੰਗਰ, ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਮਹਾਜਨ, ਅਸ਼ੀਸ਼ ਝਾਅ, ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਤਿਆਗੀ, ਆਸ਼ੂਤੋਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਹਰਸ਼ ਲਤਾ, ਰਾਹੁਲ ਪ੍ਰਤਾਪ, ਐਡਵੋਕੇਟ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ।

ਡਾ. ਆਰ. ਆਰ. ਕਿਸ਼ੋਰ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਆਦੇਸ਼

ਫੈਸਲਾ

ਵਿਕਰਮ ਨਾਥ, ਜੇ.

ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 377/2007

1. ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਗਠਨ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਅਤੇ ਹੋਰ 1 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਐਲਾਨ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 19462 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

2. ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਤੱਥ ਇੱਥੇ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ:

2.1 ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ.) ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 19884 ਦੇ ਤਹਿਤ 16.12.2004 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 02:00 ਵਜੇ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰੀ-ਨੈਟਲ ਟੈਸਟ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਰੇਡੀਓਲੋਜਿਸਟ ਲਈ ਰਿਸ਼ਵਤ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰੀ-ਨੈਟਲ ਟੈਸਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੇਡੀਓਲੋਜਿਸਟ ਲਈ ਪ੍ਰੀ-ਨੈਟਲ ਡਾਇਗਨੇਸਟਿਕ ਤਕਨੀਕਾਂ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਰੋਕਥਾਮ) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਭਰੂਣ ਦੇ ਲਿੰਗ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਦੁਰਵਰਤੋਂ) ਐਕਟ, 1994 ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਜਾਲ ਜੋ ਜਾਂਚ/ਜਾਂਚ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵਿਛਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

2.2. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ 30.04.2006 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੋਧ ਵਜੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 2006 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸੋਧ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 366 ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਨੇ ਮਿਤੀ 05.10.2006 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ:

1 (2014) 8 ਐਸਸੀਸੀ 682

2 ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 'ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ'

3 ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, "ਸੀਬੀਆਈ"

4 ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ "ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988"

1. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਿਛੋਕੜ ਕੀ ਹੈ?
2. 2. ਕੀ ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ?
3. ਜੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੂਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਿਗਾੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ?

ਬੈਂਚ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 2 ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ 3 ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਲਈ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਅਤੇ ਮੁੜ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਨੂੰ ਕੇਸ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ। ਆਦੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਹਿੱਸਾ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 29 ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"29. ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਜਾਂਚ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਏ (1) ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਡਾਇਰੈਕਟਰੀ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੋੜ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ, ਫਿਰ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਵੱਲ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਉਸਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਿਸ਼ਬੁਦ ਦੇ ਕੇਸ ਅਤੇ ਮੁਬਾਰਕ ਅਲੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਜੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਫਿਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ।

2.3. ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਿਆਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (2) ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1)। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

2.4. ਇਹ ਅਪੀਲ 2007 ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਅਪੀਲ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 06.05.2014 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਉਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਪੈਰਾ 99 ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"99. ਸਾਡੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ (1), ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ: (ਏ) ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਅਤੇ (ਅ) ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, 2003 ਦੇ ਐਕਟ 45 ਦੀ ਧਾਰਾ 26 (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

3. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਹ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤੌਰ'ਤੇਲਾਗੂਹੋਵੇਗਾ।

4. ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਪਿਛਲੀ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸੀਬੀਆਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਿਛਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ

5. ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਿਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨੇ 27.04.2012 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਖੁਦ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 05.10.2012 ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਫੀ ਡੇਵਿਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਨੂੰ 29.01.2013 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਰਵਰੀ, 2013 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਫੀ ਡੇਵਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਮਾਮਲਾ 10.03.2016 ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਪੱਖ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਚਿਤ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਬੈਂਚ। 10.03.2016 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 7 ਨੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"7. ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਛੋਟ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।"

6. ਕਿਉਂਕਿ ਹਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ 10.03.2016 ਦੇ ਪੂਰੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"1.ਦਿੱਲੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1988 ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਲ 2003 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

> *"6 ਏ. ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ-(1) ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸੰਸਥਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1988 (1988 ਦਾ 49) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਸਿਵਾਏ ਕੇਂਦਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ।*

ਸਰਕਾਰ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਦੋਸ਼ ਕਿਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ- (ਏ) ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ; ਅਤੇ (ਅ) ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

2. ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ, ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਹੈ।

3. ਅਸੀਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

4. ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਐਕਟ, 1946 ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ(1) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ [(2014) 8 ਐਸਸੀਸੀ 682 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਭਵਿੱਖੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੇਗਾ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 145 (3) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

5. ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਚੌਧਰੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ [(2004) 5 ਐਸਸੀਸੀ 551] ਵਿੱਚ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਸਹੀ ਸਵਾਲ ਉੱਠਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰਾ 15 ਅਤੇ 21 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਹਨ:

> *"15. ਕੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਰੰਟੀ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਾਹੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ।*

ਜੁਰਮਾਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੁਰਮਾਨਾ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਉਸ ਲਈ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹੀ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਛੋਟ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਬਿੰਦੂ ਹੈ।

(ਰੇਖਾਵਾਂ ਸਾਡੀ ਹੈ)

***

21. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਬਾਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੈਰਾ 15 ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਏਪੀ ਬਨਾਮ ਚੌਧਰੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ [(2010) 15 ਐਸਸੀਸੀ 200] ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸੋਧਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਮੁੱਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਮੁੱਦੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ।

6. ਅਸੀਂ ਵਰਤਮਾਨ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਲਈ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਏਪੀ ਬਨਾਮ ਚੌਧਰੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ [(2004) 5 ਐਸਸੀਸੀ 551] ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਛੋਟ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

7. ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਕੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਛੋਟ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਠਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।

8. ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 145 (3) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਹੁਣ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਪੱਖ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

7. ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਲੰਬੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਐਸ. ਐਲ. ਪੀ. (ਸੀ. ਆਰ. ਐਲ.) 2011 ਦਾ ਨੰਬਰ 4364

8. ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

9. ਇਸ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ 2010 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਰਜ਼ੀ ਨੰਬਰ 1913, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ 29.11.2010 ਹੈ, ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਅਤੇ 8 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਐਫਆਈਆਰ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 16.02.2010 ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ 18.02.2010 ਨੂੰ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 24.02.2010 ਨੂੰ ਇੱਕ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਕਦੀ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਸਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਕਤ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਇਸ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (2) ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ

ਦਲੀਲਾਂ:

ਏ. ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਲਈਃ

10. 2007 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 377 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਸੀ. ਬੀ. ਆਈ. ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈਃ

10.1. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਦੰਡਾਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਸਿਰਫ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਰਗੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ।

10.2. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਐਲਾਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ

(ਸੁਪਰਾ) ਸੰਭਾਵਿਤ ਜਾਂ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ:

(ਏ) ਆਰਟੀਕਲ 20 ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੀਮਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰੇ ਅੰਤਰ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ;

(**ਬੀ**) ਧਾਰਾ 20 ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੁਰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਧੇਰੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ;

(ਸੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ;

(ਡੀ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਪੂਰੀ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਛੋਟ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ;

(ਈ) ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੇ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 20 ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(**ਐੱਫ**) ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਨਿਆਂਇਕ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨਕ ਉਪਾਅ ਰਾਹੀਂ।

10.3. ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ:

(1) ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਬਨਾਮ ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [5]**;**

(2) ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਸਕੇ ਘੋਸ਼ [6]**;**

(3) ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [7]**;**

(4) ਰਤਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [8]**;**

(5) ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਬਨਾਮ ਸੁਕੁਮਾਰ ਪਾਈਨ[9]**;**

---

5 (1953) ਐਸ ਸੀ ਆਰ 1188

6 (1963) 2 ਐਸ ਸੀ ਆਰ 111

7 (1964) 4 ਐਸ ਸੀ ਆਰ 630

8 (1964) 7 ਐਸ ਸੀ ਆਰ 676

9 (1966) 2 ਐਸ ਸੀ ਆਰ 34

(6) ਜੀ.ਪੀ. ਨਈਅਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ) [10];

(7) ਸੋਨੀ ਦੇਵਰਾਜਭਾਈ ਬਾਬੂਭਾਈ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [11];

(8) ਭਾਰਤੀ ਸਕਿਓਰਿਟੀਜ਼ ਐਂਡ ਐਕਸਚੇਂਜ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਅਜੇ ਅਗਰਵਾਲ [12];

10.4. ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਦੰਡਾਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਉਲੰਘਣਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ।

10.5. ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਿੰਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 4.7 (3) ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ 13 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਿੰਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 4.7 (3) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਜਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੰਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 4.7 (3) (ਆਈ) ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

10.6. ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2003 ਦੀ ਧਾਰਾ 26 (ਸੀ) ਰਾਹੀਂ ਸਾਲ 2003 ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

10.7. ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਉਲੰਘਣਾ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ 'ਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧਤਾ ਨਾ ਤਾਂ ਜਨਤਕ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਝ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਜਨਤਕ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਖਪਾਤੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

10.8. ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ 'ਤੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੰਖੇਪ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ:

(ਏ) ਇਹ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ;

---

10 (1979) 2 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 593

11 (1991) 4 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 298

12 (2010) 3 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 765

13 (1998) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਸੀ 226

(ਬੀ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ;

(ਸੀ) ਇਹ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਧੀ ਸੀ; ਇਹ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਰੱਖਿਆਤਮਕ ਜਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; (ਡੀ) ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ, ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਇਮਾਨਦਾਰ ਫੈਸਲਿਆਂ/ਸਲਾਹ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਹੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਸੀ।

(ਈ) ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਛੋਟ ਜਾਂ ਠੋਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਂਚ ਸੀ ਕਿ ਇਮਾਨਦਾਰ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

(ਐੱਫ) ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠੋਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕੋਈ ਠੋਸ ਦੰਡਾ ਤਮਕ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ।

(ਜੀ) ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਕਨੀਕੀ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸ਼ਰਤ ਸੀ, ਜੋ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ।

10.9. ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਅਯੋਗ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਕਤ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰੇ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

(1) ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ [14]**;**

(2) ਬਹਿਰਾਮ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਪੇਸਿਕਾਕਾ ਬਨਾਮ ਬੰਬਈ ਰਾਜ [15]**;**

(3) ਐਮ.ਪੀ.ਵੀ. ਸੁੰਦਰਾਮੀਅਰ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕੰਪਨੀ. ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [16]**;**

(4) ਦੀਪ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [17]**;**

---

14 1951 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 228

15 (1955) 1 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 613

16 1958 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. 1422

17 1959 ਐਸ. ਸੀ. ਆਰ. ਸਪਲਾਈ। (2) 8

(5) ਮਹਿੰਦਰ ਲਾਲ ਜੈਨੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [18];

(6) ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ[19];

(7) ਮਣੀਪੁਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ। ਬਨਾਮ ਸੁਰਜਾਕੁਮਾਰ ਓਕਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ.[20];

10.10. ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਆਮ ਰਾਏ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਵਾਪਸ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਬਿੰਦੂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ

10.11 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਚਾਹੇ ਇਸ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਪੜਾਅ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਰਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਕੁਦਰਤੀ ਧਾਰਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹੀ ਬਲੈਕਸਟੋਨੀਆਈ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

10.12. ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਆਈ.ਸੀ. ਗੋਲਕਨਾਥ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 21 ਅਤੇ ਏ.ਐਨ.ਆਰ. ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਈਸੀਆਈਐਲ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬੀ ਕਰੁਣਾਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਈ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਭਾਵਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਦੁਰਲੱਭ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਵਾਦ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਮ.ਏ. ਮੂਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਿਤ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਿਤ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇ

ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਿਤ ਉਪਯੋਗਤਾ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ।

10.13. ਅਗਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ ਏ.ਪੀ. ਬਨਾਮ ਸੀ.ਐਚ. ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਵੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਕੋਈ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ 'ਐਕਸ ਪੋਸਟ ਫੈਕਟੋ' ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਅਮਰੀਕੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਰਗੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

(1) ਹੋਪਟ ਬਨਾਮ ਯੂਟਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੋਕ[25];

(2) ਡੰਕਨ ਬਨਾਮ ਰਾਜ [26];

(3) ਗਿਬਸਨ ਬਨਾਮ ਮਿਸੀਸਿਪੀ [27];

(4) ਥਾਮਸਨ ਬਨਾਮ ਮਿਸੌਰੀ ਰਾਜ [28]; 171 ਯੂਐਸ 380 (1898)

(5) ਜੌਹਨ ਮੈਲੇਟ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰੀ ਕੈਰੋਲੀਨਾ ਰਾਜ[29];

(6) ਜੌਹਨ ਰੂਨੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰੀ ਡਕੋਟਾ ਰਾਜ [30];

(7) ਬੀਜ਼ਲ ਬਨਾਮ ਓਹੀਓ ਚੈਟਫੀ ਦਾ ਰਾਜ [31];

(8) ਡੋਬਰਟ ਬਨਾਮ ਫਲੋਰੀਡਾ [32];

(9) ਸਮਿਥ ਏਟ ਅਲ ਬਨਾਮ ਡੋ ਏਟ ਅਲ [33];

ਬੀ: <u>ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਲਈ:</u>

11. ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਧੀਕ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਵੀ. ਰਾਜੂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

11.1. ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਅਜਿਹੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

11.2. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਤਹਿਤ ਮਨਾਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 197334 ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (ਜੀ) ਵਿੱਚ "ਜਾਂਚ" ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਪੂਰਵ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 35 ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 27, 29 ਅਤੇ 39 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

11.3. ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 2 (ਐਚ) ਵਿੱਚ "ਜਾਂਚ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਨਾਹੀ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

11.4. ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਵ ਮਈ, 2014 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ; (i) ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਾਂ (ii) ਜਿੱਥੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਨਾਹੀ ਕਾਰਨ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਐਚ.ਐਨ. ਰਿਸ਼ਬੁਦ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣਾ। ਦਿੱਲੀ ਰਾਜ 36, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕਥਾਮ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 (4) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਬੰਦੀ

34 ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਸੀ ਆਰ ਪੀ ਸੀ.'

35 (2014) 3 ਐਸਸੀਸੀ 92

36 (1955) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1150

ਐਕਟ, 194737 ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1947 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 (4) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਕੱਦਮਾ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂਚ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖਪਾਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

(i) ਫਰਟੀਕੋ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਐਂਡ ਇਨਵੈਸਟਮੈਂਟ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿ;

(ii) ਰਤੀਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ;

(iii) ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕੁਪੂਸਵਾਮੀ ਗੌਂਡਰ ਅਤੇ ਹੋਰ

11.5. ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਨੋਟਿਸ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਅਗਲੇਰੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਅਗਲੇਰੀ ਜਾਂਚ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 17 (ਏ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 17 (ਏ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ ६ਏ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

11.6. ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਅਧੀਨ ਉਪਬੰਧ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਗੂ ਸੀ, ਇਹ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਏ.ਸੀ. ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ 41 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, "ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1947"

38 (2021) 2 ਐਸਸੀਸੀ 525

39 (2013) 12 ਐਸਸੀਸੀ 316

40 ਏਆਈਆਰ 1987 ਐਸਸੀ 1354

41 (1973) 1 ਐਸਸੀਸੀ 726

ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਵਿਚਾਰਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

11.7. ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਾਂਚ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸੀ: ਡਾ. ਆਰ. ਆਰ. ਕਿਸ਼ੋਰ - 2007 ਦੇ ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ.ਏ. ਨੰਬਰ 377 ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ

12. ਉੱਤਰਦਾਤਾ, ਡਾ. ਆਰ. ਆਰ. ਕਿਸ਼ੋਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਲੰਬੀ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

12.1. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਟੈਂਡ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਹ ਕੇਸ ਲੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ 27.04.2012 ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇੱਕ ਧਿਰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ 25.02.2013 ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਫੀ ਡੇਵਿਟ ਐਫਆਈ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਕੋਲ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਿੰਗਲ ਜੱਜ ਵੱਲੋਂ 05.10.2006 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰੀਆ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਪੈਰਾ 23 ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕ੍ਰੀਨਿੰਗ ਵਿਧੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਬੇਲੋੜੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਸਾਰਥਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਪਾਅ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਏਜੰਸੀ ਵਜੋਂ ਦੇਖੀ ਜਾਵੇ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ, ਇਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

12.2. ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ

ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 17 ਅਤੇ 18. ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਫਆਈਆਰ ਸਿਰਫ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਕੱਲੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ, ਬਲਕਿ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ, ਜੋ ਯੂਪੀ ਰਾਜ ਦੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਆਮਦਨ ਦੇ ਜਾਣੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਇਦਾਦ ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ।

12.3. ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੇਸ 16.12.2004 ਨੂੰ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 05.10.2006 ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਸੀ, ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਨਵਰੀ, 2007 ਵਿੱਚ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ 27.04.2012 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਰਵਰੀ, 2013 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਅਫੀ ਡੇਵਿਟ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ 06.05.2014 ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਸਨ ਜਦੋਂ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਯੋਗਤਾ ਰਹਿਤ ਦੱਸ ਕੇ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

12.4. ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 17 (ਏ) ਰਾਹੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

12.5. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵੱਲੋਂ ਭੇਦਭਾਵ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਵੀ ਉਠਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਭੇਦਭਾਵ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਵੀ। ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ

12.6. ਅਗਲੀ ਦਲੀਲ ਆਮ ਕਾਰਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, 189742 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 367 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੀ ਹੈ।

12.7. ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ।

42 ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ 'ਐਕਟ, 1897'

12.8. ਇਹ ਵੀ ਉਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਦਾਲਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਅਰਜ਼ੀ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ. ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

(1) ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ (ਸੁਪਰਾ);

(2) ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ 43

; (3) ਕੈਸਰ ਐਲੂਮੀਨੀਅਮ ਐਂਡ ਕੈਮੀਕਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਬੋਨਜੋਰਨੋ 44; (4) ਸਹਾਇਕ ਆਬਕਾਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਕੋਟਾਯਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਐਸਥੱਪਨ ਚੇਰੀਅਨ ਅਤੇ ਹੋਰ 45

12.9. ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਸੀਬੀਆਈ ਦੀ ਅਪੀਲ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ (2) ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸੀਬੀਆਈ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।

12.10. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਰਟੀਕਲ 20, ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 21 ਨੂੰ ਵੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਪਲਬਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਲਾਭ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡੀ: ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਦਾਤਾਰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ- ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ 2011 ਦੀ ਸੀਆਰਐਲਪੀ @ ਐਸਐਲਪੀ (ਸੀਆਰਐਲ) ਨੰਬਰ 4364 ਵਿੱਚ:

13. ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਵਿੰਦ ਦਾਤਾਰ, 2011 ਦੇ ਐਸਐਲਪੀ ਨੰਬਰ 4364 ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ:

13.1. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਉੱਠਦੇ ਹਨ:

(i) ਕੀ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਜਾਂ ਭਾਗ-III ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਧਾਰਾ 13 (2) ਅਧੀਨ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਹੈ?

43 (1997) 5 ਐਸਸੀਸੀ 201

44 494 ਯੂਐਸ 827 (1990)

45 ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 5815 2009 ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮਿਤੀ 06.09.2021 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ

(i) ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਾਂ ਛੱਡੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ? ਅਤੇ

(ii) ਕੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਹੈ: (i) ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ; ਅਤੇ (ii) ਭਾਗ-III ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ?

13.2. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚ, ਜਾਂਚ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਆਦਿ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਚ ਜਾਂਚ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਛੋਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੀਮਾਂਤ ਨੋਟ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਆਲ ਦੇਵੜਾ ਬਨਾਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ 46 ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

13.3. ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਇੱਕ ਇਮਿਊਨਿਟੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਖੋਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਿਛਲੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਛੋਟ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ।

13.4. ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਉਲਟ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ 1951 ਤੋਂ 1963 ਤੱਕ ਕਈ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਆਏ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਦਾਤਾਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ 'ਰੱਦ' ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ "ਅਯੋਗ", "ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ" ਜਾਂ "ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ" ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

13.5 ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ

---

46 (1994) 1 ਐਸਸੀਸੀ 103

ਇੱਕ ਵਾਰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ। ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ:

(ਏ.) ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਭਾਗ-III ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ;

(ਬੀ.) "ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਨਿਆਂਇਕ ਐਲਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹੱਦ. ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ;

(ਸੀ.) ਜੇ ਕੋਈ ਅੰਤਰਿਮ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸੁਣਵਾਈ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ;

(ਡੀ.) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ 14 ਵਾਰ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਲਟ, ਸਿਰਫ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਸਮਰੱਥ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ;

(ਈ) ਆਕਸਫੋਰਡ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਨਕਾਰਦੀ ਹੈ:

(i) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵਜੋਂ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ 'ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ'; ਅਤੇ

(ii) ਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ 'ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨਾ ਕਿ (ਕੁਝ) ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ'.

(ਐੱਫ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 254 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਆਰਟੀਕਲ 249-251 ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ਹੈ 'ਅਯੋਗ' ਜਾਂ 'ਅਸਮਰੱਥ';

(ਜੀ.) "ਰੱਦ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ "ਰੱਦ" ਨਹੀਂ ਹੈ; ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਮੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜਾਂ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ-ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

(ਐਚ.) ਭਾਗ-III ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਬਲਕਿ ਕਈ ਡੈਰੀਵੇਟਿਵ ਅਧਿਕਾਰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਨਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ।

13.6. ਅਗਲੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਰਜ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਜੇ ਵੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

13.7. ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਈ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਕੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਰਾਹਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

13.8. ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਸਮਰੱਥਾ ਦੀ ਘਾਟ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-III ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਐਲਾਨੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

13.9. ਅੱਗੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ 1969 ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੰਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਬੰਧਤ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ। ਲਗਾਤਾਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇਲੋੜੇ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕੇ।

13.10. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਭਾਵਿਤ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ ਅਤੇ ਬਲੈਕਸਟੋਨੀਆਈ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-3 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ।

13.11. ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਲੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ੀ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ।

13.12. ਉਸੇ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮਿਤ ਦੇਸਾਈ ਨੇ ਵੀ ਕੁਝ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ (i) ਮੋਹਨ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 47 ਅਤੇ (ii) ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ।

14. ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ:

(i) ਕੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ ६ ਏ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ?

---

47 (2018) 17 ਐਸਸੀਸੀ 627

48 (2020) 3 ਐਸਸੀਸੀ 321

(ii) ਕੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਹੋਵੇਗੀ?

(iii) ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ?

15. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਲੀਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਬੈਂਚ ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗਾ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਧਾਏਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨੁਕਤੇ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠੇਗੀ। ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੈਂਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠੇਗਾ ਅਤੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮਤ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

16. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

16.1. 1969 ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿੰਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ/ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੀਬੀਆਈ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗਠਿਤ ਸਮੂਹ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 4.7 (3) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਸਿਵਲ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੇਸ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਬਾਰੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕ੍ਰਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਮਜ਼ਦ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

> *"4.7(3) (i) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਵਿੱਚ ਡੈਪੂਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਹਨ ਜਾਂ ਰਹੇ ਹਨ; ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪੱਧਰ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ,*

ਸੇਬੀ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਬੈਂਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕ੍ਰਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਬੋਰਡ ਤੋਂ ਇਕ ਪੱਧਰ ਹੇਠਾਂ ਹਨ, ਐਸਪੀਈ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਂਚ (ਪੀਈ ਜਾਂ ਆਰਸੀ) ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰਾਲੇ/ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਤਲਾਸ਼ੀ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਐਸਪੀਈ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(ii) ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਅਗਾਊਂ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮੰਤਰਾਲਿਆਂ/ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲੇ, ਸਿਵਾਏ ਸਕੱਤਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਵਾਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਾਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਹਵਾਲੇ ਸੀਬੀਆਈ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਕੈਬਨਿਟ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਕੈਬਨਿਟ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ (ਪਰਸੋਨਲ) ਇਸਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ। ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੈਬਨਿਟ ਸਕੱਤਰ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਹਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(iii) ਜਦੋਂ ਵਧੀਕ ਸਕੱਤਰ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਰੈਂਕ ਤੱਕ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਡਾਇਰੈਕਟਰ, ਸੀਬੀਆਈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਮੰਤਰਾਲੇ/ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸੀਬੀਆਈ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ (ii) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਕੱਤਰ (ਪਰਸੋਨਲ) ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਕੱਤਰ (ਪਰਸੋਨਲ) ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਹਵਾਲਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(iv) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੈਬਨਿਟ ਸਕੱਤਰ ਹੈ ਜਾਂ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਐਸਪੀਈ ਉਪਰੋਕਤ (i) ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੋਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ, ਕੇਸ ਨੂੰ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੰਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 4.7 (3) ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

16.2. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਕਿ

ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ 18.12.1997 ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

16.3. ਸਿੰਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 4.7 (3) ਵਰਗੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਲੋੜ 25.08.1998 ਤੋਂ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ 27.10.1998 ਤੱਕ ਚੱਲੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 2003 ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, 2003 (2003 ਦਾ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 45) ਦੀ ਧਾਰਾ 26 (ਸੀ) ਰਾਹੀਂ 11.09.2003 ਤੋਂ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸਿੰਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 4.7 (3) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ

6ਏ.. ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ।

(1) ਦਿੱਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁਲਿਸ ਸਥਾਪਨਾ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1988 (1988 ਦਾ 49) ਅਧੀਨ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ:

(ਏ) ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ; ਅਤੇ

(ਬੀ) ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

(2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਿਹਨਤਾਨੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁਫਤ ਤਨਖਾਹ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, 1988 (1988 ਦਾ 49)

17. ਇਹ ਧਾਰਾ 06.05.2014 ਨੂੰ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਤੱਕ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-3 ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ।

---

49 ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, "2003 ਦਾ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 45"

18. ਸੰਸਦ ਨੇ 26.07.2018 ਤੋਂ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਧਾਰਾ 17ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਵਰਗ ਜਾਂ ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੀ ਧਾਰਾ 17ਏ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

> *17 ਏ. ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਮਾਂ ਜਾਂ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਲਏ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ:- ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਇਸ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾ ਅਜਿਹੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਆਫੀਸ਼ੀਅਲ ਕਾਰਜ ਜਾਂ ਕਰਤੱਵ-*
>
> *(ਏ) ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਘ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;*
>
> *(ਅ) ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਏਅਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ;*
>
> *(ਸੀ) ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:*
>
> *ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਲਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਣਉਚਿਤ ਲਾਭ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ:*
>
> *ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਅਥਾਰਟੀ ਇਸ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਹੋਰ ਮਿਆਦ ਲਈ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।*

19. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੋ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ, 1969 ਤੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਬਾਰੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਾਗੂ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ.

<u>ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਅਤੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ: 1 ਅਤੇ 2)।</u>

20. ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀਆਂ ਦੋ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (2) ਹਨ। ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ ਸੰਯੁਕਤ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ (ਧਾਰਾ ਏ) ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕੇਂਦਰੀ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹਨ। ਉਪ ਧਾਰਾ (2) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਅੜਿੱਕੇ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੀਸੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਿਹਨਤਾਨੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁਫਤ ਤਨਖਾਹ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, 1988. ਉਪ-ਧਾਰਾ (2) ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਖੋਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਫਤ ਰਿਸ਼ਵਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਹੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।

21. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 6ਏ (1) ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਵੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ 2003 ਦੇ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 45 ਦੀ ਧਾਰਾ 26 (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ।

22. 10.03.2016 ਦੇ ਹਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

23. ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਜੋ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਪਹਿਲੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਵਿੱਚ ਪੀਸੀ ਐਕਟ, 1988 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂਚ ਜਾਂ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ ६ ਏ ਵੀ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਕਿਸੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲਦੀ ਹੈ।

24. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਜਾਂ ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸਿਰਫ ਸੀਨੀਅਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ.

25. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਨੂੰ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੀ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਸਹੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਵਕੀਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"20. ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ।

(1) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੁਰਮ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਸਿਵਾਏ ਉਸ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੁਰਮਾਨਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(2) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(3) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਵਾਹ ਬਣਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

26. ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਉਪ-ਆਰਟੀਕਲ (2) ਅਤੇ (3) ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ.

27. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਦੋ ਭਾਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਸਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਸਿਵਲ ਦੇਣਦਾਰੀ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧੀ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਿਸੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖੁਦ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਤੋਂ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਭੇਦਭਾਵ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੁਣੌਤੀ ਯੋਗ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

28. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ। ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘਬਨਾਮ ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 50 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫਿਲਿਪਸ ਬਨਾਮ ਫਿਲਿਪਸ ਵਿੱਚ ਵਿਲੇਸ, ਜੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਆਈਰੇ 51 ਅਤੇ ਕੈਲਡਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਸਟੇਟਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ. ਬੁੱਲ 52, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਜਾਂ ਭੁੱਲਾਂ ਲਈ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੇਇਨਸਾਫੀ, ਅਣਉਚਿਤ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਦੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨ ਵਜੋਂ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਆਰਟੀਕਲ 1, ਸੈਕਸ਼ਨ 9 ਅਤੇ 1053 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

29. ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਵਰਤੇ ਗਏ ਅਸਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੇ 1949 ਦੇ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਆਰਡੀਨੈਂਸ 48 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਹਾਲਾਂਕਿ 11.09.1949 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 09.04.1948 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਈਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨਾ

---

50 (1953) 2 ਐਸਸੀਸੀ 111

51 1 (1870) ਐਲਆਰ 6 ਕਿਊਬੀ 1 ਪੰਨਾ 23 ਤੇ ਅਤੇ 25

52 1 ਐਲ ਐਡ 648 ਤੇ ਪੰਨਾ 649 : 3 ਯੂਐਸ (3 ਡੱਲ) 386 (1798)

53 ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਉਪ-ਆਰਟੀਕਲ (1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਬਦ 'ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ', ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗਾ। 'ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ' ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਸਮਝੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਬਲਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਹੀ ਇਹ 'ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ' ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਵੇਗਾ. ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

30. ਉਪਰੋਕਤ ਤਰਕ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਤੋਂ ਧਾਰਾ 20 ਤੱਕ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪਰਾਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਜਾਂ ਵੱਧ ਜੁਰਮਾਨਾ ਉਸ 'ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂ ਲਗਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਪ-ਧਾਰਾ ਜੁਰਮਾਨੇ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਸਖਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੋਧਦੀ ਹੈ।

31. ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਸੀਮਤ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸਾਨੂੰ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਉਪ-ਆਰਟੀਕਲ (1) ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਤਵੇ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਹਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨਾਲ।

32. ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ, 1897 ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦਾ ਵੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੇਠ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ:

> *"ਜੇ ਇਹ ਐਕਟ, ਜਾਂ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਕੇਂਦਰੀ ਐਕਟ ਜਾਂ ਨਿਯਮ, ਹੁਣ ਤੱਕ ਬਣਾਏ ਗਏ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਇਰਾਦਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।*

---

54 ਵਰਤਮਾਨ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਦੋਂ ਕੋਈ ਅਸਥਿਰਤਾ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

55 ਦੇਖੋ ਟੀ ਬਰਾਏ ਬਨਾਮ ਹੈਨਰੀ ਆਹ ਹੋਏ, (1983) 1 ਐਸਸੀਸੀ 177 ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ, (2005) 3 ਐਸਸੀਸੀ 551. ਬਾਅਦ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

(ਏ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਜੋ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜਾਂ

(ਅ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ; ਜਾਂ

(ਸੀ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਜਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ; ਜਾਂ

(ਡੀ) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਜੁਰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਜੁਰਮਾਨੇ, ਜ਼ਬਤ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ; ਜਾਂ

(ਈ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਦੇਣਦਾਰੀ, ਜੁਰਮਾਨਾ, ਜ਼ਬਤ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜਾਂਚ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਉਪਾਅ;

ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਂਚ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਉਪਾਅ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਜੁਰਮਾਨਾ, ਜ਼ਬਤ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਐਕਟ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਿਛਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਇਰਾਦਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਉਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 1897 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੀ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

33. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

(i) ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ, 1953 ਤੱਕ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਠਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਜ਼ਾ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਫੋਰਮ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਦੂਜਾ ਮੁੱਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਮਾਰਚ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰੈਲ 1949 ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਇੱਕ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਤੰਬਰ 1949 ਵਿੱਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 20 (1) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

(ii) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਪੱਖਾਂ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਚਿੰਤਾ ਸਿਰਫ ਸਮਰੱਥ ਅਦਾਲਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ:

"9. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੋ ਵਰਜਿਤ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਮੁਕੱਦਮਾ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਭੇਦਭਾਵ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਰਾਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)"

(iii) ਦੂਜੇ ਪਹਿਲੂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਵੀ ਕਿ ਉਕਤ ਰਾਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ 1948 ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਾਗੂ ਸੀ।

(iv) ਘੋਸ਼ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦੋ ਮਾਣਯੋਗ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਐਸ ਕੇ ਘੋਸ਼ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਪਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ। ਮਿੱਤਰ ਜੇ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ

1944 ਦੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਰਾਹੀਂ ਅਪਰਾਧਕ ਕਾਨੂੰਨ, 1944 ਦੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਨਿਰਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਜੇ. ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 1944 ਦਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ 23.08.1944 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਜੁਲਾਈ 1944 ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

(v) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਦੋਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

(vi) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 20 (1) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"16. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 20 (1) 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਬੰਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ" <u>ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 20 ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੀ। ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕੇਸ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 53 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 20 (1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; ਪਰ ਧਾਰਾ 13 (3) ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ, ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 20 (1) ਧਾਰਾ 13 (3) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।</u>

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)"

vii. ਰਤਨ ਲਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ 2:1 ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਨਾ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਪ੍ਰੋਬੇਸ਼ਨ ਆਫ ਆਫ ਐਂਡਰਜ਼ ਐਕਟ 1958 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੀ ਕੋਈ ਅਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

viii. ਸੁਕੁਮਾਰ ਪਾਈਨੇ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਅਧਿਕਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

"20. ... ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਵਿੰਧਿਆ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਕਿ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ" (ਮੈਕਸਵੈਲ 11 ਵੀਂ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਪੰਨਾ 216 ਦੁਆਰਾ), ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਮ ਨਿਯਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ . <u>ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ...</u>

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)"

ix. ਜੀ.ਪੀ. ਨਈਅਰ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1947 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 (3) ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 5 (3) ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਛੋਟ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੀ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਸਬੂਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ 1947 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5 (1) ਜਾਂ 5 (2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1967 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 5 (3) ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸੀ।

ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਫੈਸਲਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ 'ਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਾਗੂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਸੋਧ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 1964 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ, ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ. ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਜਨਰਲ ਕਲਾਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6 (1) ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਗਰਗ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਅਸਫਲਤਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਕਾਨੂੰਨ, 1947 ਦੀ ਧਾਰਾ 5 (3) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਉਲੰਘਣਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਸ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੁਝ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਪਿਛਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਅਸਥਿਰਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ <u>ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪਿਛਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਈਐਫਈਸੀਟੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਉਤਪਤੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋਵੇ।</u>

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)"

x. ਸੋਨੀ ਦੇਵਰਾਜਭਾਈ ਬਾਬੂਭਾਈ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਤੱਥ ਇਹ ਸਨ ਕਿ 13.08.1986 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304-ਬੀ ਨੂੰ 1986 ਦੇ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 43 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇਹ 19 ਨਵੰਬਰ, 1986 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ (ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ) ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 304-ਬੀ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉਕਤ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ-ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 304-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਨਵਾਂ ਮਾਮਲਾ ਸੀ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ-ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

xi. ਅਜੈ ਅਗਰਵਾਲ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸਕਿਓਰਿਟੀਜ਼ ਐਂਡ ਐਕਸਚੇਂਜ ਬੋਰਡ ਐਕਟ, 199256 ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਬੀ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਜੋ 1995 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਜੋ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਲੰਬਿਤ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਸਫਲਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਅਤੇ, ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਪੀਲ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸੀ, ਅਤੇ ਸੇਬੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਸੇਬੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 11 ਬੀ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

34. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਦਾਤਾਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਨਾਲ ਸੀਮਾਂਤ ਨੋਟ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜਾਂਚ, ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਆਖਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਾਂਚ, ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

35. ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਾਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ

---

56 ਐਸ. ਈ. ਬੀ. ਆਈ. ਐਕਟ

ਸਿਰਫ ਸੀਮਾਂਤ ਨੋਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਤੱਕ ਵੀ ਫੈਲਾਉਣਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਵੀ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਸਿਰਫ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ/ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਦਾਤਾਰ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਰਾਓ ਸ਼ਿਵ ਬਹਾਦੁਰ ਸਿੰਘ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ 1953 ਤੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ।

36. ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਤੌਰ 'ਤੇ **ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 (1) ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਜਾਂ ਅਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ।**

ਸੁਬਰਾਮਨੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 3) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਜਾਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਅਰਜ਼ੀ।

37. ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ ६ ਏ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਵਿਧਾਨਕ ਅਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਨੀਤ ਨਾਰਾਇਣ (ਸੁਪਰਾ) ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿੰਗਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 4.7 (3) ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀਬੀਆਈ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਉਕਤ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ 2003 ਵਿੱਚ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 6 ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

38. ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਹ ਸੰਭਾਵਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ।

39. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਅਯੋਗ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (1) ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੀ ਸ਼ਬਦ 'ਅਯੋਗ' ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚਾਂ ਅਤੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਯਮਤ ਬੈਂਚਾਂ ਵੱਲੋਂ 'ਰੱਦ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਕਸਫੋਰਡ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਬਦ 'ਅਯੋਗ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਦੋਂ ਕਿਰਿਆ ਵਜੋਂ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

40. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਦੋ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (2) ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

> *"**13(1).** ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਇਸ ਭਾਗ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਅਜਿਹੀ ਅਸੰਤੁਲਿਤਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ*
>
> ***13(2).** ਰਾਜ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ ਜੋ ਇਸ ਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ"*

41. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਭਾਗ-III ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ, ਅਸੰਤੁਲਿਤਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਧਾਰਾ 13 (2) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਗ - 3 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 13 (2) ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-3 ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। 1951 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਾਲ ਹੀ ਤੱਕ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਗੈਰ-ਅਸਥਿਰ', 'ਅਯੋਗ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ', 'ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ' ਅਤੇ 'ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ'।

42. ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਵਾਲਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (1) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਫੈਸਲੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 13 (2) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਅਯੋਗ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 13 (1) ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।

i. ਕੇਸ਼ਵਨ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਇਹ ਸਨ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇੰਡੀਅਨ ਪ੍ਰੈਸ (ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਪਾਵਰਜ਼) ਐਕਟ, 193157 ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15 (1) ਤਹਿਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਲਈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 18 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਬਣ ਗਈ। ਇਹ ਮੁਕੱਦਮਾ 1949 ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 1949 ਦੇ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 1102/ਪੀ ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋਣ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ 26.01.1950 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਜਤਾਇਆ ਕਿ 1931 ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 19 (1) (ਏ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 13 (1) ਦੇ ਉਲਟ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰੱਦ ਅਤੇ ਅਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ 'ਤੇ ਪੈਂਡਿੰਗ ਕਾਰਵਾਈ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਭਾਵੇਂ 1931 ਦਾ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 3 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (1) ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ 26.01.1950 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ

(ii) ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ: ਜਸਟਿਸ ਸੁਧੀ ਰੰਜਨ ਦਾਸ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਕਨੀਆ, ਜਸਟਿਸ ਐਮ ਪਤੰਜਲੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਐਨ ਚੰਦਰਸ਼ੇਖਰ ਅਈਅਰ ਸਹਿਮਤ ਸਨ; ਜਸਟਿਸ ਮੇਹਰ ਚੰਦ ਮਹਾਜਨ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਲਿਖੀ; ਜਸਟਿਸ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਬੀਕੇ ਮੁਖਰਜੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਿਆ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸੀ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਪੈਰਾ 16 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"16. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 13 (1) ਆਪਣੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਬੱਚਤ ਧਾਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਰਟੀਕਲ 13 (1) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਿਸੇ ਅਸਥਾਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਰਟੀਕਲ 13 (1) ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਸਾਰੇ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿਰਫ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ। ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਿਛਲੇ ਐਕਟ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮਿਟਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਇਹ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਪਿਛਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਸਟਿਸ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 13 (1) ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਿਛਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਅਛੂਤੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਅਜੇ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਅੰਤਮ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਟੀਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਤੋਂ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 63 ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 13 (1) ਦਾ ਕੋਈ ਪਿਛਲਾ ਅਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਜਿਹੜੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਅਧਿਕਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਛੂਤੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਅਜੇ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮਾਮਲਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਾਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਯੋਗ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(iii) ਬਹਿਰਾਮ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਪੇਸੀਕਾਕਾ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਬੈਂਚ ਬੰਬਈ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਫ.ਐਨ. ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਬਲਸਰਾ58, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ ਮਨਾਹੀ ਐਕਟ (1949 ਦਾ ਐਕਟ 25) ਦੀ ਧਾਰਾ 13 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ

(iv) ਐਮ.ਪੀ.ਵੀ. ਸੁੰਦਰਾਮੀਅਰ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਵਿਕਰੀ ਕਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਐਕਟ, 1956 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੈਰਾ 41 ਵਿਚ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ, ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ. ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਕਸਟਰੈਕਟ ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"41. ਹੁਣ, ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਮਲਾ ਖੁਦ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕੁਝ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੰਘੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੂਚੀ 1, ਅਨੁਸੂਚੀ 7 ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਯੋਗ ਅਤੇ ਰੱਦ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ, ਪਰ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ। ਇੱਥੇ ਵੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਇਸਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕੋ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ? ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਮਰੀਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਇਸ ਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ 'ਤੇ ਪਦਾਰਥਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਰੱਦ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਨਾਲ ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ। ਪਰ ਜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਬਾਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ.

ਫਰਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਰੱਦ ਹੈ। ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋਵੇਗਾ।

(v) ਦੀਪ ਚੰਦ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੇਵਾ (ਵਿਕਾਸ) ਐਕਟ, 1955 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) ਦੀ ਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਦਾਹਰਣ ਜੋ ਪੈਰਾ 13 (ਏਆਈਆਰ ਹਵਾਲੇ ਤੋਂ) ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

“13. ... ਇਸ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 13 (1) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਹਨ

ਭਾਗ III ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਤੁਲਿਤ ਹਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੰਤੁਲਨਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਧਾਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਗ III ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੰਤੁਲਿਤਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਣਗੇ; ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਰਾਜ 'ਤੇ ਭਾਗ III ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਰੱਦ ਹੋਣਗੇ। ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਹੈ। (1) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਗ III ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਅਸੰਤੁਲਿਤਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ; ਜਦੋਂ ਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਗ III ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ, ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉੱਠੇ ਹੋਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਬੱਦਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਜਦੋਂ ਆਰਟੀਕਲ 13 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਜ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏਗਾ ਜੋ ਭਾਗ III ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਜਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਰੋਕ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਪਾਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ। ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਲੈ ਕੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ; ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 13 (2) ਦੀ ਦੂਜੀ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ "ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ" ਸ਼ਬਦ ਅਜਿਹੀ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਸੂਖਮ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ "ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ" ਸ਼ਬਦ ◌ਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਤੱਥਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਐਕਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਉਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਬੰਦੀ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ

ਮਹਿੰਦਰ ਲਾਲ ਜੈਨੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਯੂ.ਪੀ. ਭੂਮੀ ਕਾਰਜਕਾਲ (ਤਬਾਦਲਿਆਂ ਦਾ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1952 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਐਕਟ, 1957 ਵਿੱਚ 1956 ਦੀ ਸੋਧ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾ

ਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 13 (1) ਅਤੇ 13 (2) ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 23 ਅਤੇ 24 ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਹੈ। ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 23 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀਪਣ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋਵਾਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਅਤੇ ਅਸਥਿਰ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ. ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 24 ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹੀ ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ. ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਡੀਐਸਪੀਈ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਨੂੰ ਹਟਾ ਕੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 23 ਅਤੇ 24 ਨੂੰ ਇਸ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ:

"23. ਪਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 13 (1) ਵਿੱਚ 'ਅਯੋਗ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਅਰਥ ਦੇਵੇਗਾ। ਆਰਟੀਕਲ 13 (2) ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ. ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ। ਆਰਟੀਕਲ 13 (1) ਵਿੱਚ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕੇਸ਼ਵ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਬਹਿਰਾਮ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਪੇਸਿਕਾਕਾ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਬਾਅਦ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਜਨ, ਸੀ.ਜੇ. ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੇਸ਼ਵ ਮਾਧਵ ਮੈਨਨ ਦੇ ਕੇਸ (3) ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 13 (1) ਵਿੱਚ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਨਾ ਹੀ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਕਾਨੂੰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਸੀ। ਇਹ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਆਦਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 13 (1) ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਅਨੁਸਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਚੰਗੇ ਹਨ ਸਿਵਾਏ

ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਧਾਰਾ 13 (1) ਨਾਲ ਅਸੰਤੁਲਿਤਤਾ ਕਾਰਨ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਹੋਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 13 (1) ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਰਫ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਅਯੋਗ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ" ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਆਰਟੀਕਲ 13 (1) ਵਿੱਚ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 13 (2) ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਜਿਹੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਯੋਗ ਸਨ ਉਹ ਅਯੋਗ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸਨ। ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 13 (1) ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇ। ਆਰਟੀਕਲ 13 (2) ਵਿੱਚ 'ਅਯੋਗ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਵੀ ਉਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਅਯੋਗ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 13 (2) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਲੀਪਣ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ। ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਖਾਲੀਪਣ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ; ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਅਤੇ ਸੰਚਾਲਿਤ ਹੋਏ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਲੀਪਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀਪਣ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀਪਣ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਅੰਤਰ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ; ਪਰ ਅਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਯੋਗ ਅਤੇ ਅਸਥਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਜਾਂ ਬੰਧਨਕਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ.

24. ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦਾ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਜੋ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰੇਗੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੀਕਾਜੀ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਕੇਸ (1) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿਣਗੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਕਾਰਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।.

ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੰਤੁਲਨ. ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ. ਅਤੇ ਇਹ ਉਹ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸਦੀ ਕਦੇ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਧਾਰਾ 13 (1) ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 13 (2) ਦੋਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਧਾਰਾ 13 ਦੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਅਰਥ ਦੇਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਇਹ ਧਾਰਾ 13 (1) ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 13 (2) ਵਿਚਲੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅੰਤਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਹਨ, ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ - ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਇੱਕੋ ਆਰਟੀਕਲ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਅੰਤਰ ਹੈ. ਪਹਿਲੀ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੁਝ ਸੰਚਾਲਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸੰਤੁਲਿਤਤਾ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਐਲਾਨ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਇਹ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਇਸ 'ਤੇ ਪਾਏ ਗਏ ਪਰਛਾਵੇਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਦੂਜੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਪੁਨਰ-ਸੁਰਜੀਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰੋਕ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਨ - ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਉਹ ਜੋ ਧਾਰਾ 31 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਅਤੇ ਉਹ ਜੋ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਹਨ ਪਰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਧਾਰਾ 19 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ।

ਬਾਅਦ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੈਰ-ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਪਰ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਬਲ 'ਤੇ ਉਕਤ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਸ਼ਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾ ਸਕਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਧਾਰਾ 13 (2) ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ, ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਥੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਤਬਾਦਲਾ ਐਕਟ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਤਬਾਦਲਾ ਐਕਟ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 31 (2) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ

(vi) ਮਣੀਪੁਰ ਰਾਜ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਬੈਂਚ ਮਣੀਪੁਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨੀਪੁਰ ਸੰਸਦੀ ਸਕੱਤਰ (ਨਿਯੁਕਤੀ, ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਭੱਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬੰਧ) ਐਕਟ, 2012 (ਮਨੀਪੁਰ ਐਕਟ ਨੰਬਰ 10, 2012) ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਕਟ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। 2018 ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਐਲ ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ, ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 22 ਅਤੇ 23 ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

22. ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ; ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਰੱਦ ਹਨ; ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਇਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਨੈਰਟਨ ਬਨਾਮ ਸ਼ੈਲਬੀ ਕਾਊਂਟੀ ਵਿੱਚ ਫੀਲਡ, ਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕੰਮ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇਹ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਕੋਈ ਕਰਤੱਵ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ; ਕਾਨੂੰਨੀ ਚਿੰਤਨ ਵਿਚ ਇਹ ਇੰਨਾ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

23. ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਹੋਵੇ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ। ਬਹਿਰਾਮ ਖੁਰਸ਼ੀਦ ਪੇਸਿਕਾਕਾ ਬਨਾਮ ਬਹਿਰਾਮ ਵਿੱਚ। ਬੰਬਈ ਰਾਜ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਇੱਕ ਲਿਖਤੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਰੱਦ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਸੱਤਾ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਆਪਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੀਪ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਇਹ ਅਦਾਲਤ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ:

(ਓ) ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਘਾਟ ਦੇ ਸਿਰਫ ਦੋ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ;

(ਅ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ;

(c) ਇਮਾਰਤ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ...

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੈਰਾ ਨੰਬਰ 28 ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੋਵੇਗਾ. ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਪੈਰਾ 28 ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"28. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਕੱਢੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਨ

I. ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

II. I. ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

III. ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਿੱਚ, ਸੰਭਾਵਿਤ ਓਵਰਰੂਲਿੰਗ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਿਛਲੇ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

IV. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 142 ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰਾਹਤ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

43. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ, ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-III ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 13 (2) ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ, ਅਜੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਬਰਾਮਣੀਅਮ ਸਵਾਮੀ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਐਲਾਨ 'ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਡੀ.ਐਸ.ਪੀ.ਈ. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 6ਏ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਯਾਨੀ 11.09.2003 ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

44. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਹਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ।

45. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਮੈਰਿਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੈੱਡਨੋਟ: ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ

ਬਿਭੂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਬੋਸ

ਦੁਆਰਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ: ਸ਼ੁਭਾਂਸ਼ੂ ਦਾਸ, ਐਲਸੀਆਰਏ

ਬੇਦਾਅਵਾ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ/ਨਿਆਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ/ ਨਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Yadwinder Singh
Enrl. No. P/956/2016